અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સીસ એક્ટ, ૧૯૮૫

કલમ ૩૨એ–બંધારણીય માન્યતા–એનડીપીએસ એક્ટ–હેઠળ દોષિત ઠરાવવા–સજા–મોકૂફી–સજા મોકૂફ રાખવાની કોર્ટના અધિકારક્ષેત્રને રદ કરવાની જોગવાઈ–ગેરબંધારણીય ઠેરવેલ–જોકે, સજા મોકૂફ રાખવા, માફ કરવા અથવા ઘટાડવા માટેની કારોબારી સત્તા છીનવી લેતી જોગવાઈ, માન્ય ઠેરવેલ–સજા મોકૂફ રાખવાની કોર્ટની સત્તા કલમ ૩૭ હેઠળ નિર્ધારિત માપદંડોની અંદર જ વાપરવી જોઈએ–દોષિતો અધિકાર તરીકે સજા મોકૂફી માટે હકદાર નથી–ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩–કલમો ૩૮૯, ૪૩૨ અને ૪૩૩–ભારતનું બંધારણ, ૧૯૫૦–અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૨૧.

પેરોલ–મંજૂરી–અસર–ઠેરવેલ કે, તે સજાની મોકૂફી, માફી અથવા ઘટાડા સમાન નથી–તેથી, સત્તાવાળાઓ સદર અધિનિયમ હેઠળ દોષિત વ્યક્તિને પેરોલ આપવા હકદાર છે.

ભારતનું બંધારણ, ૧૯૫૦–અનુચ્છેદ ૨૨૬ અને ૩૨–ન્યાયિક સમીક્ષા–ઉપયોગ–ધારાકીય નિયંત્રણો–લાદવા–પરવાનગી–ઠેરવેલ કે, ન્યાયિક સમીક્ષા એ બંધારણીય યોજનાનું હૃદય અને આત્મા હોવાથી, ધારાકીય દ્વારા તેના પર અતિક્રમણ કરી શકાય નહીં.

શબ્દો અને શબ્દસમૂહો

"પેરોલ"–નો અર્થ.

આ રિટ પિટિશનોમાં, નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સીસ એક્ટ, ૧૯૮૫ ની કલમ ૩૨એ ની બંધારણીય માન્યતા કે જે સદર અધિનિયમ હેઠળ આપવામાં આવેલી સજાની મોકૂફી, માફી અથવા ઘટાડાને પ્રતિબંધિત કરે છે તેને પડકારવામાં આવી છે.

અપીલકર્તા–દોષિતો વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સદર અધિનિયમની કલમ ૩૨એ જે સદર અધિનિયમ હેઠળ દોષિત કેદીઓ અને અન્ય વિવિધ કાયદાઓ હેઠળના ગુનાઓ માટે દોષિત કેદીઓ વચ્ચે ગેરવાજબી તફાવત ઊભો કરે છે તે મનસ્વી, ભેદભાવપૂર્ણ અને બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૨૧ નું ઉલ્લંઘન છે.

કોર્ટે રિટ પિટિશનો અંશતઃ મંજૂર કરી

કોર્ટે ઠેરવેલ કે:

૧.૧. નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સીસ એક્ટ, ૧૯૮૫ ની કલમ ૩૨એ જે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૮૯ હેઠળ સદર અધિનિયમ હેઠળ દોષિતને આપવામાં આવેલી સજા મોકૂફ રાખવાના કોર્ટના અધિકારક્ષેત્રને છીનવી લે છે તે ગેરબંધારણીય છે.

૧.૨. દોષિત ઠર્યા પછી સજા ફરમાવવી એ દેશમાં સ્થાપિત કાયદાની અદાલતો દ્વારા નિર્વાહ કરવા માટેનું ન્યાયિક કાર્ય છે. તે હંમેશા ન્યાયિક વિવેકબુદ્ધિની બાબત છે, જોકે, કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત કોઈપણ ફરજિયાત લઘુત્તમ સજાને આધીન છે. જ્યાં પણ અપીલના અધિકારને આધીન ફોજદારી કોર્ટ દ્વારા સજા ફરમાવવામાં આવી હોય ત્યાં એવી રીતે દખલ કરી શકાય નહીં અથવા મધ્યસ્થી કરી શકાય નહીં જે માત્ર દખલગીરી જ નહીં પરંતુ વાસ્તવમાં ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તા છીનવી લેવા સમાન હોય. સજા આપવી અને અપીલમાં તેની કાયદેસરતા અથવા પર્યાપ્તતાની વિચારણા એ આવશ્યકપણે ન્યાયિક કાર્ય છે જેમાં અપીલના નિકાલ સુધી, દરેક કેસના વિશિષ્ટ સંજોગો હેઠળ સજા મોકૂફ રાખવાની સત્તાનો સમાવેશ થાય છે.

૧.૩. અપીલનો ઓછામાં ઓછો એક અધિકાર પૂરો ન પાડવો, એ ફોજદારી ન્યાય આપવાની બાબતમાં કાયદાની યોગ્ય પ્રક્રિયાને નકારશે. અપીલનો અધિકાર પૂરો પાડવો પરંતુ કોર્ટને સજા મોકૂફીના રૂપમાં વચગાળાની રાહત આપવાથી સંપૂર્ણપણે નિઃશસ્ત્ર કરવી એ અન્યાયી, અયોગ્ય અને બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૧ નું ઉલ્લંઘન હશે, ખાસ કરીને જ્યારે અપીલના વહેલા નિકાલ માટે કોઈ પદ્ધતિ પૂરી પાડવામાં આવી ન હોય. આમ, કોર્ટની અપીલ સત્તાઓ કારોબારી અથવા ન્યાયિક પ્રક્રિંયા દ્વારા છીનવી શકાય નહી.

૧.૪. ન્યાયિક સમીક્ષા એ બંધારણીય યોજનાનું હૃદય અને આત્મા છે. ન્યાયતંત્રની સ્થાપના બંધારણના અંતિમ અર્થઘટનકાર તરીકે કરવામાં આવી છે અને તેને સરકારની દરેક શાખાને આપવામાં આવેલી સત્તાઓની હદ અને અવકાશ નક્કી કરવા, કોઈપણ શાખાની કાર્યવાહી તેની મર્યાદાઓનું ઉલ્લંઘન ન કરે તેની ખાતરી કરવા માટેનું નાજુક કાર્ય સોંપવામાં આવ્યું છે. ન્યાયિક સમીક્ષા, તેના મૂળભૂત માળખા તરીકે બંધારણનો અભિન્ન ભાગ હતી. તેવી જ રીતે, અપીલ દાખલ કરવી, તેનો નિર્ણય અને યોગ્ય વચગાળાના આદેશો પસાર કરવા એ દેશમાં પ્રવર્તમાન કાયદાકીય પ્રણાલીનો એક ભાગ છે.

૨. એવું માની શકાય નહીં કે સદર અધિનિયમની કલમ ૩૨ આંતરરાષ્ટ્રીય જવાબદારીઓના નિર્વાહમાં ઘડવામાં આવી હતી. નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સીસ સામે ગેરકાયદેસર હેરફેર સામે સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સંમેલન, ૧૯૮૮ ના કરારનું અવલોકન, જેમાં ભારત પક્ષકાર હોવાનો દાવો કરે છે, સ્પષ્ટ અને અસ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સીસને લગતા ગુનાઓના સંદર્ભમાં કોર્ટના અધિકારક્ષેત્રને બાકાત રાખવા, છીનવી લેવા અથવા ઘટાડવાનો ક્યારેય હેતુ ન હતો. આ ઘોષણા સભ્ય દેશની રાજનીતિમાં પ્રવર્તમાન બંધારણીય સિદ્ધાંતો અને તેની કાયદાકીય પ્રણાલીના મૂળભૂત ખ્યાલોને આધીન કરવામાં આવી હતી. આંતરરાષ્ટ્રીય કરારમાં એ વાત પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો કે સભ્ય દેશોની અદાલતો આવા ગુનાઓ માટે દોષિત વ્યક્તિઓને વહેલા મુક્ત કરવાની અથવા પેરોલ આપવાની શક્યતા પર વિચાર કરતી વખતે આ ઘોષણા દ્વારા સામનો કરવા માંગતા ગુનાઓની ગંભીર પ્રકૃતિને હંમેશા ધ્યાનમાં રાખશે. બંધારણીય સિદ્ધાંતો અને તેની કાયદાકીય પ્રણાલીના મૂળભૂત ખ્યાલો હોવા છતાં, સદર અધિનિયમ હેઠળ ગુનેગારને આપવામાં આવેલી સજાને મોકૂફ રાખવાની કોર્ટની સત્તા પર બ્લેન્કેટ પ્રતિબંધ મૂકવા માટે કોઈ આંતરરાષ્ટ્રીય કરાર નહોતો.

૩.૧. સદર અધિનિયમની કલમ ૩૨એ, જ્યાં સુધી તે સજા મોકૂફ રાખવા, માફ કરવા અથવા ઘટાડવા માટે સદર કોડની કલમ ૪૩૨ અને ૪૩૩ હેઠળ

કારોબારીના અધિકારને છીનવી લે છે, તે માન્ય છે અને બંધારણની સત્તાની અંદર છે.

૩.૨. સદર કોડની કલમો ૪૩૨ અને ૪૩૩ હેઠળ કારોબારી સત્તાઓના ઉપયોગ સંબંધિત છે ત્યાં સુધી, સદર અધિનિયમ હેઠળ અને અન્ય કાયદાઓ હેઠળના દોષિતો વચ્ચેનો તફાવત, બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરતો મનસ્વી અથવા ભેદભાવપૂર્ણ કહી શકાય નહીં. કારોબારીની આવી વંચિતતાને એવું ઠેરવવા માટે પણ ખેંચી શકાય નહીં કે કાયદા દ્વારા સ્થાપિત પ્રક્રિયા સિવાય વ્યક્તિનો જીવનનો અધિકાર છીનવાઈ ગયો છે. ગુનો કરનાર કલમ, જ્યાં સુધી તે દોષિત ઠર્યા પછી સજા મોકૂફી, માફી અને ઘટાડા બાબતે કારોબારીને સંબંધિત છે, તે કોઈપણ રીતે ન્યાયી રીતે અજમાયશ થયેલ અને સદર અધિનિયમ હેઠળ સજા પામેલ દોષિતની વ્યક્તિગત સ્વતંત્રતા પર અતિક્રમણ કરતી નથી. તેથી, સદર અધિનિયમ હેઠળ દોષિતની સજા મોકૂફ રાખવા, માફ કરવા અથવા ઘટાડવા માટે સદર કોડની કલમ ૪૩૨ અને ૪૩૩ હેઠળ કારોબારીને આપવામાં આવેલી સત્તાઓને તે જ્યાં સુધી છીનવી લે છે ત્યાં સુધી કલમમાં ગેરબંધારણીયતાનો કોઈ દોષ નથી.

૪. સદર અધિનિયમ હેઠળ આપવામાં આવેલી સજાને ફક્ત અપીલ કોર્ટ દ્વારા અને સદર અધિનિયમની કલમ ૩૭ માં દર્શાવેલ શરતોને ચુસ્તપણે આધીન

રહીને મોકૂફ રાખી શકાય છે. સદર અધિનિયમ હેઠળ દોષિતને આપવામાં આવેલી સજા મોકૂફ રાખવાની અદાલતોના અધિકારને છીનવી લેવા માટે કલમ ૩૨એ ને રદબાતલ ઠેરવવી, તે આવા દોષિતોને તમામ કેસોમાં અધિકાર તરીકે સજા મોકૂફી માટે પૂછવા હકદાર બનાવશે નહીં અથવા તે અદાલતોને સદર અધિનિયમની કલમ ૩૭ હેઠળ નિર્ધારિત માપદંડોની અંદર સજા મોકૂફીની સત્તાના ઉપયોગની તેમની કાનૂની જવાબદારીઓમાંથી મુક્ત કરશે નહીં.

૫. કલમ ૩૨એ કોઈપણ રીતે સત્તાવાળાઓની પેરોલ આપવાની સત્તાને અસર કરતી નથી. પેરોલ એ સજાની મોકૂફી, માફી અથવા ઘટાડા સમાન નથી જેને સદર અધિનિયમની કલમ ૩૨એ ની આડમાં અટકાવી શકાય. "પેરોલ" એટલે સજા પૂરી થતાં પહેલાં કોઈ ખાસ હેતુ માટે, સારા વર્તન અને જેલમાં પાછા ફરવાના વચન પર કેદીની અસ્થાયી મુક્તિ. તે સજાનો ભાગ ભોગવીને વાસ્તવમાં જેલમાં રહ્યા પછી જેલ, કેદ અથવા અન્ય અટકાયતમાંથી મુક્તિ છે. પેરોલ મંજૂર કરવી એ આવશ્યકપણે કારોબારી કાર્ય છે જે તે વતી નિર્ધારિત મર્યાદાઓમાં વાપરવાનું છે. અટકાયતી અથવા દોષિતને પેરોલ પર મુક્ત કરીને અટકાયતનો સમયગાળો ઘટાડવો કોર્ટ માટે ખુલ્લું રહેશે નહીં. કોર્ટ અટકાયતના સમયગાળાને ઘટાડી અથવા વધારીને તેને બદલી શકતી નથી.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ સેઠી દ્વારા આપવામાં આવેલ.

સેઠી, ન્યાયમૂર્તિ. નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સીસ એક્ટ, ૧૯૮૫ (ત્યારપછી "સદર અધિનિયમ" તરીકે સંદર્ભિત) ની કલમ ૩૨એ ની બંધારણીય માન્યતા સદર અધિનિયમ હેઠળના ગુનાઓના દોષિતો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી આ પિટિશનોમાં પડકારવામાં આવી છે. સદર કલમ મનસ્વી, ભેદભાવપૂર્ણ અને ભારતનું બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૨૧ નું ઉલ્લંઘન કરતી હોવાનો આક્ષેપ છે, જે સદર અધિનિયમ હેઠળ દોષિત કેદીઓ અને અન્ય વિવિધ કાયદાઓ હેઠળ સજાપાત્ર ગુનાઓ માટે દોષિત કેદીઓ વચ્ચે ગેરવાજબી તફાવત ઊભો કરે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ધારાસભા અદાલતના ન્યાયિક કાર્યને વૈધાનિક પ્રતિબંધ દ્વારા છીનવી લેવા માટે સક્ષમ નથી કે સદર અધિનિયમ હેઠળ દોષિત ઠર્યા પછી સજા મોકૂફ રાખી શકાય કે નહીં. સદર કલમ પર વધુ હુમલો એ આધાર પર કરવામાં આવ્યો છે કે તેણે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ (ત્યારપછી "સદર કોડ" તરીકે સંદર્ભિત) ની કલમો ૩૮૯, ૪૩૨ અને ૪૩૩ ની વૈધાનિક જોગવાઈઓને નકારી કાઢી છે કે સદર અધિનિયમ હેઠળ દોષિત ઠર્યા પછી સજાને મોકૂફ રાખી શકાય, માફ કરી શકાય કે ઘટાડી શકાય કે નહીં અને કયા સંજોગોમાં, સજાની મોકૂફી અથવા જામીન મંજૂર કરવા પર નિયંત્રણો અથવા મર્યાદાઓ પસાર કરી શકાય છે. આગળ એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે ધારાસભા સંબંધિત બાબતોને અસંબંધિત બનાવી શકે નહીં અથવા અદાલતોને વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવાના તેમના કાયદેસરના અધિકારક્ષેત્રથી વંચિત કરી

શકે નહીં. એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે અપીલ સ્વીકારવા લાયક હોવા છતાં સજા મોકૂફ રાખવાની અપીલ કોર્ટની ન્યાયિક સત્તા છીનવી લેવાથી, અપીલનો મૂળભૂત અધિકાર ભ્રામક અને બિનઅસરકારક બને છે. અરજદારોમાંના એકના મતે, સજા મોકૂફીનો પ્રતિબંધ કારોબારીને તે દોષિતને પેરોલ આપતા અટકાવે છે જે અન્યથા પ્રવર્તમાન કાયદાઓ, જેલ મેન્યુઅલ અથવા તે વતી જારી કરાયેલ સરકારી સૂચનાઓ હેઠળ તેના માટે હકદાર છે.

ડબલ્યુ.પી. નં. ૧૬૯/૯૯ માં અરજદારની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને સદર અધિનિયમની કલમ ૨૧ હેઠળ દોષિત ઠર્યા પછી તેને ૧૦ વર્ષની કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી. તે ૭ વર્ષથી વધુ સમયથી સજા ભોગવી રહ્યો હોવાનો દાવો કરે છે. તે કદાચ એવી છાપ હેઠળ પેરોલનો દાવો કરી શક્યો ન હતો કે સદર અધિનિયમની કલમ ૩૨એ રાજ્યને તે આપવા માટે અવરોધ રૂપ છે. જોકે અરજદારે મહારાષ્ટ્ર જેલ મેન્યુઅલનો સંદર્ભ આપ્યો છે, ખાસ કરીને પ્રકરણ ૩૮ (XXXVIII) જે વિવિધ પ્રકારની માફી પૂરી પાડે છે અને પેરોલ આપવા માટે અધિકૃત કરે છે, તેમ છતાં રેકોર્ડ પર એવું દર્શાવવા માટે કંઈ નથી કે તેણે વાસ્તવમાં પેરોલ માટે અરજી કરી હતી કે નહીં.

ડબલ્યુ.પી. ૨૪૩/૧૯૯૯ માં અરજદારને, ટ્રાયલ પછી સદર અધિનિયમ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો અને હાઇકોર્ટમાં રજૂ કરાયેલી અપીલ સાથે તેણે

દાખલ કરેલી જામીન અરજી મકતુલ સિંઘ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ, જેટી (૧૯૯૯) ૨ એસસી ૧૭૬ માં આ કોર્ટના ચુકાદાને ધ્યાનમાં રાખીને દબાણ ન કરવા તરીકે કાઢી નાખવામાં આવી હતી.

કલમની માન્યતાનો યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા દ્વારા એવા આધાર પર બચાવ કરવામાં આવ્યો છે કે સંસદ પાસે નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સીસ એક્ટ સંબંધિત કાયદો ઘડવાનું અધિકારક્ષેત્ર હોવાથી, દોષિતના અપીલ દાખલ કરવાના અને મુક્તિ, માફી અથવા ઘટાડો માંગવાના અધિકાર પર વાજબી નિયંત્રણો લાદી શકાય છે. સદર અધિનિયમનો હેતુ ડ્રગ્સના વ્યસન અને હેરફેરને ડામવાનો છે જેને દેશના અર્થતંત્રના મૂળને ખાઈ રહ્યો હોવાનું કહેવાય છે. ડ્રગ્સની હેરફેર દ્વારા ઉત્પન્ન થતા ગેરકાયદેસર નાણાંનો ઉપયોગ આતંકવાદને પ્રોત્સાહન આપવા સહિતની ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિઓ માટે કરવામાં આવી રહ્યો છે. ડ્રગ્સ વિરોધી ન્યાયને સામાજિક ન્યાયનું ફોજદારી પરિમાણ હોવાનો દાવો કરવામાં આવ્યો છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ભારતમાં નાર્કોટિક ડ્રગ્સ પર વૈધાનિક નિયંત્રણ સામાન્ય રીતે અમુક કેન્દ્રીય કાયદાઓ દ્વારા કરવામાં આવતું હતું, જોકે કેટલાક રાજ્યોએ ડ્રગ્સની ગેરકાયદેસર હેરફેરનો સામનો કરવા માટે અમુક કાયદાઓ પણ ઘડ્યા હતા. ઓપિયમ એક્ટ અને ડેન્જરસ ડ્રગ્સ એક્ટ વગેરેનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે. ઈન્ટરનેશનલ કન્વેન્શન ઓફ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સીસ, ૧૯૭૧ દ્વારા કલ્પના કરવામાં આવેલી રીતે

સાયકોટ્રોપિક પદાર્થોને અસરકારક રીતે નિયંત્રિત કરવા માટે વ્યાપક કાયદાની ગેરહાજરીમાં, આ વિષય પર કેટલાક વ્યાપક કાયદા ઘડવાની જરૂરિયાત અનુભવાઈ હતી. મોટા પરિમાણોના સામાજિક પડકારને પહોંચી વળવાના ઉદ્દેશ્યથી, સંસદે ડ્રગ્સના દુરુપયોગ પરના નિયંત્રણ સંબંધિત વર્તમાન જોગવાઈઓને એકીકૃત કરવા અને તેમાં સુધારો કરવા અને સદર અધિનિયમ હેઠળ વધારેલી સજાની જોગવાઈ કરવા માટે સદર અધિનિયમ ઘડ્યો છે. સદર અધિનિયમ વધારેલી અને કડક સજાની જોગવાઈ કરે છે. ગુનો કરનાર કલમ ભારતનું બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪, ૧૯ અને ૨૧ નું ઉલ્લંઘન કરતી નથી તેવો દાવો કરવામાં આવ્યો છે. આંતરરાષ્ટ્રીય જવાબદારીઓને પૂર્ણ કરવા અને ગેરકાયદેસર હેરફેરના જોખમને ડામવાના ઉદ્દેશ્યો હાંસલ કરવા માટે, આ કલમ માત્ર સદર કોડની કલમ ૪૩૩ હેઠળ કારોબારીની સત્તા છીનવી લેવા માટે જ નહીં પરંતુ સદર અધિનિયમ હેઠળ પસાર કરાયેલી સજાને મોકૂફ રાખવા, માફ કરવા અથવા ઘટાડવા માટે સદર કોડ હેઠળની સત્તા છીનવી લેવા માટે ઘડવામાં આવી હતી. સદર અધિનિયમ હેઠળના દોષિતોને એક અલગ વર્ગ તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા છે જે બંધારણમાં સમાવિષ્ટ સમાનતાની ગેરંટીનું ઉલ્લંઘન કર્યા વિના ભેદભાવને ન્યાયી ઠેરવે છે. સદર કલમની બંધારણીય માન્યતાને સમર્થન આપવા માટે, સામાવાળાઓએ આ વિષય પર લોકસભાની ચર્ચાઓ પર પણ આધાર રાખ્યો છે.

કલમ ૩૨એ ની માન્યતા અંગેના મુખ્ય મુદ્દા સાથે કામ કરતા પહેલા, રિટ પિટિશન નં. ૧૬૯ માં રજૂ કરાયેલા એક આડકતરા મુદ્દા સાથે કામ કરવું જરૂરી છે. આ રિટ પિટિશન કાયદાની જોગવાઈઓની ગેરસમજ અને આ કોર્ટના વિવિધ ચુકાદાઓ પ્રત્યે અજ્ઞાનતા પર આધારિત હોવાનું જણાય છે.

પેરોલ એ સજાની મોકૂફી નથી. કાયદા, નિયમો, જેલ મેન્યુઅલ અથવા સરકારી આદેશો હેઠળ પેરોલ આપવા છતાં દોષિત સજા ભોગવવાનું ચાલુ રાખે છે. "પેરોલ" એટલે સજા પૂરી થતાં પહેલાં કોઈ ખાસ હેતુ માટે, સારા વર્તન અને જેલમાં પાછા ફરવાના વચન પર કેદીની અસ્થાયી મુક્તિ. તે સજાનો ભાગ ભોગવીને વાસ્તવમાં જેલમાં રહ્યા પછી જેલ, કેદ અથવા અન્ય અટકાયતમાંથી મુક્તિ છે.

પેરોલ મંજૂર કરવી એ આવશ્યકપણે કારોબારી કાર્ય છે જે તે વતી નિર્ધારિત મર્યાદાઓમાં વાપરવાનું છે. અટકાયતી અથવા દોષિતને પેરોલ પર મુક્ત કરીને અટકાયતનો સમયગાળો ઘટાડવો કોર્ટ માટે ખુલ્લું રહેશે નહીં. કોર્ટ અટકાયતના સમયગાળાને ઘટાડી અથવા વધારીને તેને બદલી શકતી નથી. નિંવારક અટકાયતની બાબતમા પેરોલના ખ્યાલ અને અટકાયતના સમયગાળા પર તેની અસર વિશે કામ કરતા, પૂનમ લતા વિ. એમ.એલ. વાધવાન, [૧૯૮૭] ૩ એસસીસી ૩૪૭ માં આ કોર્ટે ઠેરવેલ કે: "એ હકીકતને નકારી

શકાય નહીં કે નિવારક અટકાયત એ સજા નથી અને સજા ભોગવવાનો ખ્યાલ કાયદેસર રીતે નિવારક અટકાયતના કાર્યક્ષેત્રમાં આવશે નહીં. પેરોલ આપવી એ અનિવાર્યપણે કારોબારી કાર્ય છે અને પેરોલ પર અટકાયતીઓને મુક્ત કરવાના દાખલાઓ શાબ્દિક રીતે અજાણ હતા જ્યાં સુધી આ કોર્ટ અને ભારતના કેટલાક હાઈકોર્ટોએ તાજેતરના વર્ષોમાં માનવતાવાદી વિચારણાઓ પર પેરોલ પર મુક્ત કરવાના આદેશો ન આપ્યા. ઐતિહાસિક રીતે 'પેરોલ' એ લશ્કરી કાયદા માટે જાણીતો ખ્યાલ છે અને પાછા ફરવાના વચન પર યુદ્ધકેદીની મુક્તિ દર્શાવે છે. પેરોલ એ ફોજદારી ન્યાયની અંગ્રેજી અને અમેરિકન પ્રણાલીઓનો એક અભિન્ન ભાગ બની ગયો છે જે ગુના અને ગુનેગારો પ્રત્યે સમાજના બદલાતા વલણની ઉત્ક્રાંતિ સાથે જોડાયેલો છે. પેનલ સિસ્ટમમાં પેરોલ દાખલ કરવાના પરિણામે, ૧૮ મહિનાથી વધુની તમામ નિશ્ચિત મુદતની કેદની સજાઓ લાયસન્સ પર મુક્તિ, એટલે કે, સજાનો ત્રીજો ભાગ ભોગવી લીધા પછી પેરોલને આધીન છે. તે દેશોમાં, પેરોલને કૃપાના કાર્ય તરીકે લેવામાં આવે છે અને અધિકાર તરીકે નહીં અને દોષિત કેદીને શરત પર મુક્ત કરવામાં આવી શકે છે કે તે વચનનું પાલન કરે. તે કેદમાંથી કામચલાઉ મુક્તિ છે પરંતુ તેને કેદનો જ એક ભાગ માનવામાં આવે છે. પેરોલ પર મુક્તિ એ સુધારણા પ્રક્રિયાની એક પાંખ છે અને તેનાથી કેદીને પોતાને ઉપયોગી નાગરિકમાં પરિવર્તિત કરવાની તક પૂરી પાડવાની અપેક્ષા છે. આમ પેરોલ એ દોષિત કેદી માટે આંશિક સ્વતંત્રતા અથવા નિયંત્રણો ઘટાડવાની મંજૂરી છે, પરંતુ પેરોલ પર મુક્ત થવાથી કેદીની સ્થિતિ બદલાતી

નથી. પેરોલ પર મુક્ત કરાયેલા દોષિતો પર પેરોલ સત્તાવાળાઓ દ્વારા દેખરેખ રાખવાના નિયમો ઘડવામાં આવ્યા છે અને વચન નિભાવવામાં નિષ્ફળ જવાના કિસ્સામાં, પેરોલ પર મુક્ત થયેલા દોષિતને કસ્ટડીમાં શરણાગતિ આપવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે... આ સત્તામંડળો પરથી એ ફલિત થાય છે કે પેરોલ એ રાજ્યની સતત કસ્ટડી હેઠળ અને ગેરવર્તણૂકના કિસ્સામાં તેને કેદ કરવાની પરવાનગી આપે તેવી શરતો હેઠળ સજાનો એક ભાગ ભોગવી લીધા પછી શિક્ષાત્મક અથવા સુધારાત્મક સંસ્થામાંથી ખૂબ લાંબા સમયના કેદીની મુક્તિ છે."

આ સ્થિતિ સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા વિ. મોહિન્દર સિંઘ, [૨૦૦૦] ૩ એસસીસી ૩૯૪ માં ફરીથી દોહરાવવામાં આવી હતી.

સુનીલ કુલચંદ શાહ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, [૨૦૦૦] ૩ એસસીસી ૪૦૯ માં આ કોર્ટની બંધારણીય બેંચે અટકાયતીએ જેલમાં વિતાવવાના સમયગાળાની ગણતરીના સંદર્ભમાં જામીન અને પેરોલ વચ્ચેના તફાવતને ધ્યાનમાં લીધો અને ઠેરવેલ કે: "કાયદામાં જામીન અને પેરોલના અલગ અલગ અર્થ છે. ક્રિમિનલ ન્યાયશાસ્ત્રમાં જામીન સારી રીતે સમજાય છે અને ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડના પ્રકરણ ૩૩ (XXXIII) માં જામીન આપવા સંબંધિત વિસ્તૃત જોગવાઈઓ છે. જામીન એવી વ્યક્તિને આપવામાં આવે છે

જેની બિન–જામીનપાત્ર ગુનામાં ધરપકડ કરવામાં આવી હોય અથવા ટ્રાયલ પછી ગુના માટે દોષિત ઠર્યા હોય. જામીન આપવાની અસર આરોપીને કેદમાંથી મુક્ત કરવાની છે, જોકે કોર્ટ જામીનદારો દ્વારા તેના પર રચનાત્મક નિયંત્રણ જાળવી રાખશે... 'પેરોલ', જોકે, જામીન કરતાં અલગ અર્થ ધરાવે છે, ભલે જામીન અને પેરોલ બંનેની નોંધપાત્ર કાનૂની અસર વ્યક્તિને અટકાયત અથવા કસ્ટડીમાંથી મુક્ત કરવાની હોય. "પેરોલ" નો શબ્દકોશ અર્થ છે: ધ કન્સાઇઝ ઓક્સફોર્ડ ડિક્શનરી – (નવી આવૃત્તિ) "સારા વર્તનના વચન પર; આવું વચન; સન્માનનો શબ્દ, કોઈ ખાસ હેતુ માટે અથવા સજા પૂરી થાય તે પહેલાં સંપૂર્ણપણે કેદીની કામચલાઉ મુક્તિ".

બ્લેક્સ લો ડિક્શનરી – (૬ઠ્ઠી આવૃત્તિ) "સજાનો ભાગ વાસ્તવમાં ભોગવ્યા પછી જેલ, કેદ અથવા અન્ય અટકાયતમાંથી મુક્તિ. કેદમાંથી શરતી મુક્તિ જે પેરોલીને સંસ્થાની મર્યાદાની બહાર તેની બાકીની મુદત પૂરી કરવા માટે હકદાર બનાવે છે, જો તે પેરોલ ઓર્ડરમાં પૂરી પાડવામાં આવેલ તમામ શરતોનું સંતોષકારક રીતે પાલન કરે."

લો લેક્સિકોન મુજબ, "પેરોલ" ને નીચે મુજબ વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું છે: "પેરોલ એ શરતી માફીનું એક સ્વરૂપ છે, જેના દ્વારા દોષિતને તેની મુદત પૂરી થાય તે પહેલાં મુક્ત કરવામાં આવે છે, જે બાકીના સમયગાળા દરમિયાન, જાહેર

સત્તાધિકારીની દેખરેખને આધીન રહે છે અને પેરોલની શરતનું ઉલ્લંઘન કરવા પર કેદમાં પાછા ફરવા માટે હોય છે."

સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા વિ. નૌરત્તા સિંઘ અને અન્ય, [૨૦૦૦] ૩ એસસીસી ૫૧૪ માં આ કોર્ટ દ્વારા ફરીથી એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે: "દોષિત માટે દરવાજા બંધ થયા પછી લેવામાં આવેલી કારોબારી કાર્યવાહી સાથે પેરોલ સંબંધિત છે. પેરોલ સમયગાળા દરમિયાન સજાની કોઈ મોકૂફી હોતી નથી પરંતુ તે સમયગાળા દરમિયાન પણ સજા વાસ્તવમાં ચાલુ રહે છે."

તેથી તે સ્પષ્ટ છે કે પેરોલ સજાની મોકૂફી, માફી અથવા ઘટાડા સમાન નથી જેને સદર અધિનિયમની કલમ ૩૨એ ની આડમાં રોકી શકાય. ગુનો કરનાર કલમની જોગવાઈઓ હોવા છતાં, દોષિત પેરોલ માટે હકદાર છે, જોકે, તે કાયદા, જો કોઈ હોય, અથવા જેલ મેન્યુઅલ અથવા સરકારી સૂચનાઓ હેઠળ તેની મંજૂરીને નિયંત્રિત કરતી શરતોને આધીન છે. ૧૯૯૯ ની રિટ પિટિશન નં. ૧૬૯ દેખીતી રીતે જ ગેરસમજભરી અને આ બાબતમાં લાગુ પડતા જેલ મેન્યુઅલ અનુસાર રાહત મંજૂર કરવા માટે યોગ્ય સત્તાધિકારીનો સંપર્ક કર્યા વિના ઉતાવળમાં દાખલ કરવામાં આવી હોવાનું જણાય છે.

હવે અમે કલમ ૩૨એ ની બંધારણીય માન્યતાને લગતી બાબતના મુખ્ય મુદ્દા સાથે કામ કરીશું, તેને પડકારવામાં આવ્યો છે તે ધ્યાનમાં રાખીને. સદર અધિનિયમની કલમ ૩૨એ વાંચે છે: "૩૨એ. આ અધિનિયમ હેઠળ આપવામાં આવેલી સજામાં કોઈ મોકૂફી, માફી અથવા ઘટાડો નહીં.– ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ માં અથવા તે સમયે અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈ કાયદામાં સમાવિષ્ટ કંઈપણ હોવા છતાં, પરંતુ કલમ ૩૩ ની જોગવાઈઓને આધીન, આ અધિનિયમ (કલમ ૨૭ સિવાય) હેઠળ આપવામાં આવેલી કોઈપણ સજાને મોકૂફ રાખવામાં આવશે નહીં અથવા માફ કરવામાં આવશે નહીં અથવા ઘટાડવામાં આવશે નહીં."

કલમના વાંચન પરથી સંકેત મળશે કે તે ત્રણ અલગ–અલગ બાબતો સાથે કામ કરે છે, એટલે કે, સજાની મોકૂફી, માફી અને ઘટાડો. કલમમાં સમાવિષ્ટ પ્રતિબંધ સદર કોડની કલમો ૩૮૯, ૪૩૨ અને ૪૩૩ નો સંદર્ભ આપે છે. સદર કોડની કલમ ૪૩૨ જોગવાઈ કરે છે કે જ્યારે કોઈ વ્યક્તિને ગુના માટે સજા ફટકારવામાં આવી હોય, ત્યારે યોગ્ય સરકાર, કોઈપણ સમયે, શરતો વિના અથવા સજા પામેલ વ્યક્તિ જે શરતો સ્વીકારે છે તેના પર, તેની સજાના અમલને મોકૂફ રાખી શકે છે અથવા તેને જે સજા ફટકારવામાં આવી છે તેનો આખો અથવા કોઈ ભાગ તેમાં નિર્ધારિત રીત અને પ્રક્રિયા અનુસાર માફ કરી શકે છે. કલમ ૪૩૩ યોગ્ય સરકારને સજા ઘટાડવાની સત્તા આપે છે. જોકે, સદર કોડની કલમ

૩૮૯ અપીલ પેન્ડિંગ હોય ત્યારે સજા મોકૂફ રાખવાની અને અપીલકર્તાને જામીન પર મુક્ત કરવાની અપીલ કોર્ટને સત્તા આપે છે. તેથી, સદર અધિનિયમની કલમ ૩૨એ કલમ ૨૭ હેઠળના ગુના સિવાય સદર અધિનિયમ હેઠળ દોષિત વ્યક્તિની સજા મોકૂફ રાખવા, માફ કરવા અને ઘટાડવા બાબતે અપીલ કોર્ટ અને રાજ્ય કારોબારી બંનેની સત્તાઓ છીનવી લે છે. આ કોર્ટે મકતુલ સિંઘના કેસ (સુપ્રા) માં ઠેરવેલ કે સદર અધિનિયમની કલમ ૩૨એ અપીલ કોર્ટ માટે સદર અધિનિયમ (કલમ ૨૭ સિવાય) હેઠળના ગુનાઓ માટે દોષિત વ્યક્તિઓને ફટકારવામાં આવેલી સજાને કોઈપણ અપીલના પેન્ડિંગ રહેવા દરમિયાન અથવા અન્યથા મોકૂફ રાખવા માટે સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ સમાન છે.

કારોબારી પર લાદવામાં આવેલ નિયંત્રણ, સદર કલમ દ્વારા હાંસલ કરવા માંગતા વાજબી હેતુ અને ઉદ્દેશ્ય માટે હોવાનો દાવો કરવામાં આવ્યો છે. કારોબારીને આપવામાં આવેલી બંધારણીય સત્તાઓને ધ્યાનમાં રાખીને આવી બાકાતને સંપૂર્ણ ન હોવાને કારણે ગેરબંધારણીય ઠેરવી શકાય નહીં. બંધારણના અનુચ્છેદ ૭૨ અને ૧૬૧ રાષ્ટ્રપતિ અને રાજ્યના રાજ્યપાલને ક્ષમા, રાહત, વિરામ અથવા સજાની માફી આપવા અથવા સંઘ અને રાજ્યની કારોબારી સત્તા અસ્તિત્વમાં હોય તેવી બાબત સંબંધિત કોઈપણ કાયદા સામેના કોઈપણ ગુના માટે દોષિત વ્યક્તિની સજાને મોકૂફ રાખવા, માફ કરવા અથવા ઘટાડવાની સત્તા આપે છે. ઉપરોક્ત બંધારણીય સત્તાઓના ઉપયોગ માટે યોગ્ય સરકારો દ્વારા પરિપત્રો

બહાર પાડવામાં આવ્યા હોવાનું જણાવવામાં આવ્યું છે. એવી વધુ રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે પરિપત્રો એવા કેદીઓ કે જેઓ લાયક છે અને જેમને બાકાત રાખવામાં આવ્યા છે તે બંને બાબતે મર્યાદાઓ નિર્ધારિત કરે છે. સદર કલમ હેઠળ કારોબારી પર લાદવામાં આવેલ પ્રતિબંધ, વાજબી હેતુ અને કલમ દ્વારા હાંસલ કરવા માંગતા ઉદ્દેશ્ય માટે હોવાનું જણાય છે. ૧૬ ડિસેમ્બર, ૧૯૮૮ ના રોજ સંસદમાં સુધારા બિલ ખસેડતી વખતે, જેમાં કલમ ૩૨એ નો સમાવેશ થતો હતો, નાણા મંત્રાલયના મહેસૂલ વિભાગના રાજ્ય મંત્રીએ સંસદમાં સમજાવ્યું હતું કે દેશ ગેરકાયદેસર દવાઓના ટ્રાન્ઝિટ ટ્રાફિકની સમસ્યાનો સામનો કરી રહ્યો છે જે તાજેતરના ભૂતકાળમાં વધી ગયો હતો. આવા ટ્રાફિકના ફેલાવાને કારણે દુરુપયોગ અને વ્યસનની સમસ્યાઓ ઊભી થઈ રહી છે. સરકાર વિકાસશીલ ડ્રગની સ્થિતિ અંગે ચિંતિત હતી જેના માટે અસંખ્ય કાયદાકીય, વહીવટી અને નિવારક પગલાં લેવામાં આવ્યા હતા જેના પરિણામે ટ્રાન્ઝિટ ટ્રાફિકને નોંધપાત્ર હદે ચકાસી શકાયો હતો. જો કે, આંતરિક ડ્રગ ટ્રાફિકમાં વધારો, ગેરકાયદેસર રીતે ઉગાડવામાં આવતા વિસ્તારોમાંથી અફીણનું ડાયવર્ઝન અને દેશની અંદર ડ્રગ્સના ગેરકાયદેસર ઉત્પાદનના પ્રયાસોએ લેવાયેલા પ્રતિરોધક પગલાંની અસરોને નબળી પાડવાની ધમકી આપી છે. પાકિસ્તાન, અફઘાનિસ્તાન અને ઈરાન ધરાવતા ગોલ્ડન ક્રેસન્ટ ક્ષેત્ર અને બર્મા, થાઈલેન્ડ અને લાઓસ ધરાવતા ગોલ્ડન ટ્રાયેન્ગલ ક્ષેત્રમાંથી ડ્રગ હેરફેરના જોખમની તીવ્રતાને ધ્યાનમાં રાખીને અને આંતરિક પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને, ડ્રગ હેરફેર અને ડ્રગના

દુરુપયોગનો સામનો કરવા માટે નવી પહેલ તરીકે તત્કાલીન વડા પ્રધાન દ્વારા ૪ એપ્રિલ, ૧૯૮૮ ના રોજ ૧૪ મુદ્દાનો નિર્દેશ જારી કરવામાં આવ્યો હોવાનું જણાવવામાં આવ્યું હતું. ૧૯૮૫ ના કાયદાની કામગીરીને ધ્યાનમાં રાખીને, કેબિનેટ પેટા સમિતિએ ભલામણ કરી હતી કે સદર અધિનિયમમાં યોગ્ય રીતે સુધારો કરવામાં આવે, અન્ય બાબતોની સાથે :

"(૧) ડ્રગના દુરુપયોગના નિયંત્રણ માટે ફંડ અને તેના સંચાલક મંડળની રચનાની જોગવાઈ કરવી. સંસદ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવતી રકમ, સદર અધિનિયમ હેઠળ જપ્ત કરાયેલી કોઈપણ મિલકતની વેચાણની આવક અને કોઈપણ વ્યક્તિ અથવા સંસ્થા દ્વારા આપવામાં આવતી કોઈપણ ગ્રાન્ટ દ્વારા ફંડને નાણાં પૂરા પાડવામાં આવશે; (૨) અમુક દવાઓની નિર્દિષ્ટ માત્રા સંડોવતા નિર્દિષ્ટ ગુનાઓના સંદર્ભમાં બીજી વખત દોષિત ઠરવા પર મૃત્યુદંડની જોગવાઈ કરવી; (૩) એવી જોગવાઈ કરવી કે કલમ ૨૭ સિવાય, આ અધિનિયમ હેઠળ આપવામાં આવેલી કોઈપણ સજા મોકૂફ રાખવામાં, માફ કરવામાં કે ઘટાડવામાં આવશે નહીં; (૪) વિશેષ અદાલતોની રચના માટે જોગવાઈ કરવી; (૫) એવી જોગવાઈ કરવી કે આ અધિનિયમ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર દરેક ગુનો કોગ્નિઝેબલ અને બિન–જામીનપાત્ર રહેશે; (૬) તેમના જીવનકાળમાં એકવાર વ્યસન મુક્તિ અથવા ડિટોક્સિફિકેશન માટે સ્વૈચ્છિક સારવાર લેતા વ્યસનીઓને કાર્યવાહીમાંથી મુક્તિ આપવાની જોગવાઈ કરવી; (૭) એવા અમુક

પદાર્થો કે જે નાર્કોટિક ડ્રગ્સ કે સાયકોટ્રોપિક પદાર્થો નથી પરંતુ આ દવાઓ અથવા પદાર્થોના ઉત્પાદન અથવા બનાવટમાં વપરાય છે, તેમને અધિનિયમના દાયરામાં લાવવા. આવા નિયંત્રિત પદાર્થોનું નિયમન આદેશ જારી કરીને કરવામાં આવશે; (૮) નિયંત્રિત પદાર્થો સંબંધિત જોગવાઈઓના ઉલ્લંઘન માટે ૧૦ વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય તેવી સખત કેદ અને ૧ લાખ રૂપિયા સુધીના દંડની સજા પાત્ર રહેશે; (૯) ગેરકાયદેસર હેરફેર માટે નાણાં પૂરા પાડવા અને ડ્રગના ગુનેગારોને આશરો આપવો એ ડ્રગ હેરફેરના ગુનાઓ જેટલા જ સ્તરે શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ હશે."

સદર કોડની કલમો ૪૩૨ અને ૪૩૩ હેઠળ કારોબારી સત્તાઓના ઉપયોગ સંબંધિત છે ત્યાં સુધી, સદર અધિનિયમ હેઠળ અને અન્ય કાયદાઓ હેઠળના દોષિતો વચ્ચેનો તફાવત, બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરતો મનસ્વી અથવા ભેદભાવપૂર્ણ કહી શકાય નહીં. કારોબારીની આવી વંચિતતાને એવું ઠેરવવા માટે પણ ખેંચી શકાય નહીં કે કાયદા દ્વારા સ્થાપિત પ્રક્રિયા સિવાય વ્યક્તિનો જીવનનો અધિકાર છીનવાઈ ગયો છે. અરજદારો વતી એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો નથી કે ટ્રાયલ યોજવા માટે સદર અધિનિયમ હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયા વાજબી, યોગ્ય અને ન્યાયી નથી. ગુનો કરનાર કલમ, જ્યાં સુધી તે દોષિત ઠર્યા પછી સજા મોકૂફી, માફી અને ઘટાડા બાબતે કારોબારીને સંબંધિત છે, તે કોઈપણ રીતે ન્યાયી રીતે અજમાયશ થયેલ અને સદર અધિનિયમ હેઠળ

સજા પામેલ દોષિતની વ્યક્તિગત સ્વતંત્રતા પર અતિક્રમણ કરતી નથી. સદર અધિનિયમ હેઠળ ટ્રાયલ યોજવા માટે નિર્ધારિત પ્રક્રિયાને મનસ્વી, તરંગી કે કાલ્પનિક કહી શકાય નહીં. તેથી, સદર અધિનિયમ હેઠળ દોષિતની સજા મોકૂફ રાખવા, માફ કરવા અથવા ઘટાડવા માટે સદર કોડની કલમ ૪૩૨ અને ૪૩૩ હેઠળ કારોબારીને આપવામાં આવેલી સત્તાઓને તે જ્યાં સુધી છીનવી લે છે ત્યાં સુધી કલમમાં ગેરબંધારણીયતાનો કોઈ દોષ નથી.

પક્ષકારો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલો ન્યાયતંત્રની સત્તાઓ પર સદર કલમની પ્રતિકૂળ અસર અંગે વધુ ચિંતિત હતા. યોગ્ય સરકારને લગતી કલમ માન્ય છે તેવું ગર્ભિત રીતે સ્વીકારીને, એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ધારાસભા અદાલતની ન્યાયિક સત્તાઓને વૈધાનિક પ્રતિબંધ દ્વારા છીનવી લેવા માટે સક્ષમ નથી જેવું કે વાદગ્રસ્ત કલમ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું છે. દોષિત ઠર્યા પછી સજા ફરમાવવી એ દેખીતી રીતે દેશમાં સ્થાપિત કાયદાની અદાલતો દ્વારા નિર્વાહ કરવા માટેનું ન્યાયિક કાર્ય છે. તે હંમેશા ન્યાયિક વિવેકબુદ્ધિની બાબત છે, જોકે, કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત કોઈપણ ફરજિયાત લઘુત્તમ સજાને આધીન છે. જ્યાં પણ અપીલના અધિકારને આધીન ફોજદારી કોર્ટ દ્વારા સજા ફરમાવવામાં આવી હોય ત્યાં એવી રીતે દખલ કરી શકાય નહીં અથવા મધ્યસ્થી કરી શકાય નહીં જે માત્ર દખલગીરી જ નહીં પરંતુ વાસ્તવમાં ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તા છીનવી લેવા સમાન હોય. સજા આપવી

અને અપીલમાં તેની કાયદેસરતા અથવા પર્યાપ્તતાની વિચારણા એ આવશ્યકપણે ન્યાયિક કાર્ય છે જેમાં અપીલના નિકાલ સુધી, દરેક કેસના વિશિષ્ટ સંજોગો હેઠળ સજા મોકૂફ રાખવાની સત્તાનો સમાવેશ થાય છે.

અપીલનો ઓછામાં ઓછો એક અધિકાર પૂરો ન પાડવો, એ ફોજદારી ન્યાય આપવાની બાબતમાં કાયદાની યોગ્ય પ્રક્રિયાને નકારશે. તેમાં કોઈ શંકા નથી કે અપીલનો અધિકાર કાયદાનું સર્જન છે અને જ્યારે આપવામાં આવે છે, ત્યારે તે મૂળભૂત અધિકાર છે. અપીલનો અધિકાર પૂરો પાડવો પરંતુ કોર્ટને સજા મોકૂફીના રૂપમાં વચગાળાની રાહત આપવાથી સંપૂર્ણપણે નિઃશસ્ત્ર કરવી એ અન્યાયી, અયોગ્ય અને બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૧ નું ઉલ્લંઘન હશે, ખાસ કરીને જ્યારે અપીલના વહેલા નિકાલ માટે કોઈ પદ્ધતિ પૂરી પાડવામાં આવી ન હોય. ફોજદારી મુકદ્દમાનું પેન્ડિંગ રહેવું અને પડતર બાબતો સાથે કામ કરવાનો અનુભવ દર્શાવે છે કે ઓછામાં ઓછી ઘણી હાઈકોર્ટોમાં અપીલની વહેલી સુનાવણી અને ગુણદોષ પર તેના નિકાલની કોઈ શક્યતા નથી. આ વિલંબના કારણો પર ચર્ચા કરવાનો અત્યારે યોગ્ય પ્રસંગ ન હોવાથી, અમે તે કવાયતથી દૂર રહીએ છીએ. આ બાબતના આ દૃષ્ટિકોણમાં, કોર્ટની અપીલ સત્તાઓ કારોબારી અથવા ન્યાયિક પ્રક્રિંયા દ્વારા છીનવી શકાય નહી.

ભગવાન રામા શિંદે ગોસાઈ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત, એઆઈઆર (૧૯૯૯) એસસી ૧૮૫૯ માં આ કોર્ટે ઠેરવેલ કે જ્યારે દોષિત વ્યક્તિને નિશ્ચિત સમયગાળાની સજા ફટકારવામાં આવે છે અને અપીલ કોર્ટને લાગે છે કે વ્યવહારુ કારણોસર અપીલનો ઝડપથી નિકાલ થઈ શકે તેમ નથી, ત્યારે તે સજા મોકૂફ રાખવા માટે યોગ્ય આદેશો પસાર કરી શકે છે. જોકે, અપીલ કોર્ટ દ્વારા સજા મોકૂફી ધારાસભા દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાના માપદંડો અથવા ન્યાયિક ચુકાદાઓ દ્વારા અદાલતો દ્વારા દર્શાવેલ માપદંડોની અંદર હોવી જોઈએ. સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતો પર ન્યાયિક વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ એ આરોપી માટે સૌથી સુરક્ષિત શક્ય સલામતી છે જે ભારતમાં સંચાલિત ફોજદારી કાયદાના મૂળમાં છે. તેથી, કાયદા દ્વારા સ્થાપિત પ્રક્રિયા હેઠળ અદાલતોને આપવામાં આવેલા તેમના કાયદેસરના અધિકારક્ષેત્રથી વંચિત રાખવા માટે ધારાસભા કાયદો બનાવી શકે નહીં.

થોમસ એમ. કૂલીએ તેમના "ટ્રીટાઇઝ ઓન ધ કોન્સ્ટિટ્યુશનલ લિમિટેશન્સ" ૮મી આવૃત્તિમાં અવલોકન કર્યું છે કે જો ધારાસભા કાયદાનું અર્થઘટન પોતાના મંતવ્યો અનુસાર કરવા અદાલતોને ફરજ પાડીને આડકતરી રીતે તેમની કામગીરીને નિયંત્રિત કરી શકતી નથી, તો તે સ્પષ્ટ છે કે તે તેમના ચુકાદાઓને બાજુ પર રાખીને, તેમને નવી ટ્રાયલ આપવા ફરજ પાડીને, ગુનેગારોને મુક્ત કરવાનો આદેશ આપીને, અથવા ન્યાયિક તપાસની પ્રગતિમાં કયા ચોક્કસ

પગલાં લેવાશે તે નિર્દેશિત કરીને સીધી રીતે પણ આવું કરી શકતી નથી. ડેની વિ. મક્કૂન, ૨ એલન, ૩૬૧ માં, એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું: "ઉદાહરણ તરીકે, જો કોઈ કાયદાની વ્યવહારુ કામગીરી કાયદાના સુસ્થાપિત નિયમોના સ્થાને ધારાસભાની મનસ્વી ઇચ્છાને સ્થાપિત કરીને, પક્ષકારો વચ્ચે પેન્ડિંગ રહેલા વિરોધી દાવાઓનો નિર્ણય લેવાની હોય, અને તે રીતે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ દાવાઓ પેન્ડિંગ છે તેની કાર્યવાહીને નિયંત્રિત કરવાની હોય, તો કોઈ શંકા કરી શકે નહીં કે તે કાયદાનું અનધિકૃત કાર્ય હશે, કારણ કે તે ન્યાયતંત્રના વિશિષ્ટ અને યોગ્ય કાર્યો પર સીધું ઉલ્લંઘન કરે છે. અદાલતોનો વિશિષ્ટ અધિકાર તેમના અધિકારક્ષેત્રમાં આવતા કેસોમાં સ્થાપિત સિદ્ધાંતો લાગુ કરવાનો અને ચુકાદાઓ આપીને અને યોગ્ય પ્રક્રિયા દ્વારા તેનો અમલ કરવાનો છે. ધારાસભા પાસે આ અધિકારક્ષેત્રમાં દખલ કરવાની કોઈ સત્તા નથી જેવી રીતે કે અદાલતો સમક્ષ પેન્ડિંગ કેસોના નિર્ણયને બદલી શકે, અથવા તેમના ચુકાદાઓને નબળા પાડી શકે અથવા બાજુ પર રાખી શકે, અથવા ન્યાયિક કાર્યવાહીના નિર્ધારિત માર્ગમાંથી કેસો લઈ શકે. આ સિદ્ધાંત પર એવું ઠેરવવામાં આવ્યું છે કે ધારાસભા પાસે નવી ટ્રાયલ આપવાની અથવા ન્યાયિક રીતે ઉકેલાઈ ગયેલા કેસની ફરી સુનાવણીનો નિર્દેશ આપવાની કોઈ સત્તા નથી. ચુકાદા અથવા હુકમનામા દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવેલા નવા તથ્યોની સમીક્ષા કરવાનો અથવા પ્રયાસ કરવાનો અધિકાર, નિશ્ચિત અને સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતો પર આધારિત છે, જે

અવાજ નિર્ણય અને વિવેકબુદ્ધિના ઉપયોગમાં લાગુ કરવાની અદાલતની ફરજ છે. આ કાયદાકીય કાર્યવાહી દ્વારા નિયંત્રિત અથવા શાસિત થઈ શકતા નથી."

કૂલીએ આગળ એવો અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે ધારાકીય અધિનિયમ દ્વારા અધિકારો અને સંપત્તિ જપ્ત કરવાનો નિર્ણય આપી શકાય નહીં, યોગ્ય નોટિસ પછી ન્યાયિક સુનાવણી વિના જપ્તી કાયદાની યોગ્ય પ્રક્રિયા ન હોવાથી રદબાતલ ગણાશે. ન્યાયના હિતમાં પરિણામી અથવા વચગાળાના આદેશો પસાર કરવાની સત્તા વિના પક્ષકારોના અધિકારો, મૂળભૂત અધિકાર નહીં હોય.

ગુનો કરનાર કલમ સંસદમાં સંબંધિત મંત્રી દ્વારા દાવો કરવામાં આવ્યો હતો તેમ આંતરરાષ્ટ્રીય જવાબદારીઓના નિર્વાહમાં ઘડવામાં આવી હોવાનું જણાવવામાં આવ્યું છે. આ રજૂઆત પણ કોઈ પણ આધાર વિનાની જણાય છે. ૧૯ ડિસેમ્બર, ૧૯૮૮ ના રોજ આયોજિત છઠ્ઠી પ્લેનરી મીટિંગમાં નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સીસ, ૧૯૮૮ ની ગેરકાયદેસર હેરફેર સામે યુનાઈટેડ નેશન્સ કન્વેન્શનના પક્ષકાર દેશોએ નાર્કોટિક ડ્રગ્સ અને સાયકોટ્રોપિક પદાર્થોના ગેરકાયદેસર ઉત્પાદન અને ટ્રાફિકના વધતા વલણને કાબૂમાં લેવા માટેના સાધનો અને પગલાં અપનાવવાનો ઠરાવ કર્યો હતો જે મનુષ્યોના આરોગ્ય અને કલ્યાણ માટે ગંભીર ખતરો ઊભો કરે છે અને સમાજના આર્થિક, સાંસ્કૃતિક અને રાજકીય પાયાને પ્રતિકૂળ અસર કરે છે. સભ્ય દેશો,

અન્ય બાબતોની સાથે એવા પગલાં અપનાવવા સંમત થયા છે કે જે ઇરાદાપૂર્વક કરવામાં આવે ત્યારે તેના ઘરેલું કાયદામાં ગુના તરીકે સ્થાપિત કરવા માટે જરૂરી હોય: "(અ) (૧) ૧૯૬૧ ના સંમેલન, ૧૯૬૧ ના સંમેલન સુધારેલ અથવા ૧૯૭૧ ના સંમેલનની જોગવાઈઓથી વિપરીત કોઈપણ નાર્કોટિક ડ્રગ અથવા કોઈપણ સાયકોટ્રોપિક પદાર્થનું ઉત્પાદન, ઉત્પાદન, નિષ્કર્ષણ, તૈયારી, ઓફરિંગ, વેચાણ માટે ઓફર, વિતરણ, વેચાણ, કોઈપણ શરતો પર ડિલિવરી, દલાલી, રવાનગી, ટ્રાન્ઝિટમાં રવાનગી, પરિવહન, આયાત અથવા નિકાસ; (૨) ૧૯૬૧ ના સંમેલન અને ૧૯૬૧ ના સંમેલનની સુધારેલી જોગવાઈઓથી વિપરીત નાર્કોટિક દવાઓના ઉત્પાદન હેતુ અફીણ પોપી, કોકા બુશ અથવા કેનાબીસ પ્લાન્ટની ખેતી; (૩) ઉપર (૧) માં દર્શાવેલ કોઈપણ પ્રવૃત્તિઓના હેતુ માટે કોઈપણ નાર્કોટિક ડ્રગ અથવા સાયકોટ્રોપિક પદાર્થનો કબજો અથવા ખરીદી; (૪) ટેબલ ૧ અને ટેબલ ૨ માં સૂચિબદ્ધ સાધનો, સામગ્રી અથવા પદાર્થોનું ઉત્પાદન, પરિવહન અથવા વિતરણ, એ જાણીને કે તેનો ઉપયોગ નાર્કોટિક ડ્રગ્સ અથવા સાયકોટ્રોપિક પદાર્થોની ગેરકાયદેસર ખેતી, ઉત્પાદન અથવા ઉત્પાદન માટે થવાનો છે; (૫) ઉપર (૧), (૨), (૩) અથવા (૪) માં દર્શાવેલ કોઈપણ ગુનાઓનું આયોજન, સંચાલન અથવા ધિરાણ; (બ) (૧) મિલકતનું રૂપાંતરણ અથવા સ્થાનાંતરણ, એ જાણીને કે આવી મિલકત આ ફકરાના પેટાફકરા (અ) અનુસાર સ્થાપિત કોઈપણ ગુના અથવા ગુનાઓમાંથી અથવા આવા ગુના અથવા ગુનાઓમાં ભાગીદારીના કાર્યમાંથી પ્રાપ્ત થઈ છે,

મિલકતના ગેરકાયદેસર મૂળને છુપાવવા અથવા ઢાંકવા અથવા આવા ગુના અથવા ગુનાઓમાં સામેલ કોઈપણ વ્યક્તિને તેના કાર્યોના કાનૂની પરિણામો ટાળવા માટે મદદ કરવાના હેતુથી; (૩) મિલકતની સાચી પ્રકૃતિ, સ્ત્રોત, સ્થાન, સ્વભાવ, હિલચાલના અધિકારો અથવા માલિકીને છુપાવવી અથવા ઢાંકવી, એ જાણીને કે આવી મિલકત આ ફકરાના ફકરા (અ) અનુસાર સ્થાપિત ગુના અથવા ગુનાઓમાંથી અથવા આવા ગુના અથવા ગુનાઓમાં ભાગીદારીના કાર્યમાંથી પ્રાપ્ત થઈ છે;"

એવું આગળ સંમત થયું હતું કે બંધારણીય સિદ્ધાંતો અને તેની કાયદાકીય પ્રણાલીના મૂળભૂત ખ્યાલને આધીન દરેક દેશ આ માટે જોગવાઈ કરશે: "(૧) મિલકતનું સંપાદન, કબજો અથવા ઉપયોગ, પ્રાપ્તિના સમયે એ જાણીને કે આવી મિલકત આ ફકરાના પેટાફકરા (અ) અનુસાર સ્થાપિત ગુના અથવા ગુનાઓમાંથી અથવા આવા ગુના અથવા ગુનાઓમાં ભાગીદારીના કાર્યમાંથી મેળવવામાં આવી હતી; (૨) ટેબલ ૧ અને ટેબલ ૨ માં સૂચિબદ્ધ સાધનો અથવા સામગ્રી અથવા પદાર્થોનો કબજો, એ જાણીને કે તેનો ઉપયોગ નાર્કોટિક ડ્રગ્સ અથવા સાયકોટ્રોપિક પદાર્થોની ગેરકાયદેસર ખેતી, ઉત્પાદન અથવા ઉત્પાદન માટે થઈ રહ્યો છે અથવા થવાનો છે; (૩) આ લેખ અનુસાર સ્થાપિત કોઈપણ ગુનો કરવા અથવા ગેરકાયદેસર રીતે નાર્કોટિક ડ્રગ્સ અથવા સાયકોટ્રોપિક પદાર્થોનો ઉપયોગ કરવા અન્ય લોકોને જાહેરમાં ઉશ્કેરવા અથવા

પ્રેરિત કરવા; (૪) આ લેખ અનુસાર સ્થાપિત કોઈપણ ગુના કરવામાં ભાગીદારી, જોડાણ અથવા કાવતરું, કરવાનો પ્રયાસ અને મદદ કરવી, સુવિધા આપવી અને પરામર્શ આપવો."

સંમેલનના પક્ષકારોએ ગુના માટે દોષિત ઠરાવવા અને સજા ઉપરાંત એ જોગવાઈ કરવાનો વધુ ઠરાવ કર્યો કે ગુનેગાર સારવાર, શિક્ષણ, સંભાળ, પુનર્વસન અથવા સામાજિક પુનઃ એકીકરણ જેવા પગલાંમાંથી પસાર થશે. એવું આગળ નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું: "પક્ષકારો એ સુનિશ્ચિત કરવાનો પ્રયાસ કરશે કે આ લેખ અનુસાર સ્થાપિત ગુનાઓ માટે વ્યક્તિઓની કાર્યવાહી સંબંધિત તેમના સ્થાનિક કાયદા હેઠળ કોઈપણ વિવેકાધીન કાનૂની સત્તાઓનો ઉપયોગ તે ગુનાઓના સંદર્ભમાં કાયદા અમલીકરણ પગલાંની અસરકારકતા વધારવા અને આવા ગુનાઓને અટકાવવાની જરૂરિયાતને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં રાખીને કરવામાં આવે. પક્ષકારો ખાતરી કરશે કે તેમની અદાલતો અથવા અન્ય સક્ષમ સત્તાવાળાઓ આવા ગુનાઓ માટે દોષિત વ્યક્તિઓને વહેલા મુક્ત કરવાની અથવા પેરોલ આપવાની શક્યતા પર વિચાર કરતી વખતે આ લેખના ફકરા ૧ માં દર્શાવેલ ગુનાઓની ગંભીર પ્રકૃતિ અને આ લેખના ફકરા ૫ માં દર્શાવેલ સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખે."

સંમેલનના કરારનું અવલોકન, જેમાં ભારત પક્ષકાર હોવાનો દાવો કરે છે, સ્પષ્ટ અને અસ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સીસને લગતા ગુનાઓના સંદર્ભમાં કોર્ટના અધિકારક્ષેત્રને બાકાત રાખવા, છીનવી લેવા અથવા ઘટાડવાનો ક્યારેય હેતુ ન હતો. આ ઘોષણા સભ્ય દેશની રાજનીતિમાં પ્રવર્તમાન "બંધારણીય સિદ્ધાંતો અને તેની કાયદાકીય પ્રણાલીના મૂળભૂત ખ્યાલો" ને આધીન કરવામાં આવી હતી. આંતરરાષ્ટ્રીય કરારમાં એ વાત પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો કે સભ્ય દેશોની અદાલતો આવા ગુનાઓ માટે દોષિત વ્યક્તિઓને વહેલા મુક્ત કરવાની અથવા પેરોલ આપવાની શક્યતા પર વિચાર કરતી વખતે આ ઘોષણા દ્વારા સામનો કરવા માંગતા ગુનાઓની ગંભીર પ્રકૃતિને હંમેશા ધ્યાનમાં રાખશે. બંધારણીય સિદ્ધાંતો અને તેની કાયદાકીય પ્રણાલીના મૂળભૂત ખ્યાલો હોવા છતાં, સદર અધિનિયમ હેઠળ ગુનેગારને આપવામાં આવેલી સજાને મોકૂફ રાખવાની કોર્ટની સત્તા પર બ્લેન્કેટ પ્રતિબંધ મૂકવા માટે કોઈ આંતરરાષ્ટ્રીય કરાર નહોતો. એ નકારી શકાય નહીં કે આપણા દેશમાં ન્યાયિક સમીક્ષા એ આપણી બંધારણીય યોજનાનું હૃદય અને આત્મા છે. ન્યાયતંત્રની સ્થાપના બંધારણના અંતિમ અર્થઘટનકાર તરીકે કરવામાં આવી છે અને તેને સરકારની દરેક શાખાને આપવામાં આવેલી સત્તાઓની હદ અને અવકાશ નક્કી કરવા, કોઈપણ શાખાની કાર્યવાહી તેની મર્યાદાઓનું ઉલ્લંઘન ન કરે તેની ખાતરી કરવા માટેનું નાજુક કાર્ય સોંપવામાં આવ્યું છે. એસ.પી. સંપત કુમાર વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, [૧૯૮૭] ૧

એસસીસી ૧૨૪ માં આ કોર્ટની બંધારણીય બેંચે ઠેરવેલ કે "તે કાયદાના શાસનનો મૂળભૂત સિદ્ધાંત પણ છે જે બંધારણની દરેક જોગવાઈમાં વ્યાપ્ત છે અને જે તેનો મૂળ અને સાર બનાવે છે કે કારોબારી અથવા અન્ય કોઈપણ સત્તાધિકારી દ્વારા સત્તાનો ઉપયોગ માત્ર બંધારણ દ્વારા નિયંત્રિત ન હોવો જોઈએ પરંતુ કાયદા અનુસાર પણ હોવો જોઈએ અને તે ન્યાયતંત્ર છે જેણે ખાતરી કરવાની હોય છે કે કાયદાનું પાલન થાય છે અને કારોબારી અને અન્ય સત્તાવાળાઓ દ્વારા કાયદાની જરૂરિયાતોનું પાલન થાય છે. ન્યાયતંત્ર દ્વારા ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તાના ઉપયોગ દ્વારા આ કાર્ય નિભાવવામાં આવે છે જે કાયદાના શાસનની જાળવણી માટે ન્યાયતંત્રના હાથમાં સૌથી શક્તિશાળી હથિયાર છે. ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તા એ આપણી બંધારણીય પ્રણાલીનો એક અભિન્ન ભાગ છે અને તેના વિના, કાયદાની કોઈ સરકાર રહેશે નહીં અને કાયદાનું શાસન એક ભ્રામક છળ અને અવાસ્તવિકતાનું વચન બની જશે." ફરીથી એસ.એસ. બોલા અને અન્ય વિ. બી.ડી. સરદાના અને અન્ય, એઆઈઆર (૧૯૯૯) એસસી ૩૧૨૭ માં એ વાતનો પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો કે ન્યાયિક સમીક્ષા એ મૂળભૂત લક્ષણ છે જેના પર બંધારણમાં ચેક્સ અને બેલેન્સ આધારિત છે જે લોકોની સાર્વભૌમ સત્તા તરીકે તેમના રક્ષણ અને કાયદાના શાસન હેઠળ સમાનતાવાદી સામાજિક વ્યવસ્થાની સ્થાપના માટે છે. તેથી ન્યાયિક સમીક્ષા, તેના મૂળભૂત માળખા તરીકે બંધારણનો અભિન્ન ભાગ માનવામાં આવી હતી. તેવી જ રીતે, અપીલ દાખલ કરવી, તેનો નિર્ણય અને

યોગ્ય વચગાળાના આદેશો પસાર કરવા એ દેખીતી રીતે આપણા દેશમાં પ્રવર્તમાન કાયદાકીય પ્રણાલીનો એક ભાગ છે.

રામ ચરણ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૧૯૯૧) ૯ એલસીડી ૧૬૦ માં, અલાહાબાદ હાઈકોર્ટે કલમ ૩૨એ ની બંધારણીય માન્યતાના પ્રશ્નનો સામનો કરતી વખતે જોયું કે સદર કલમ નિર્દિષ્ટ સમયગાળાની અંદર અપીલના વહેલા નિકાલ અંગે કોઈપણ માર્ગદર્શિકા પ્રદાન કર્યા વિના દોષિત ઠર્યા પછી સજા મોકૂફ રાખવા યોગ્ય છે કે કેમ તે નક્કી કરવાની બાબતમાં કોર્ટ પાસે કોઈ વિવેકબુદ્ધિ છોડતી નથી, તે મનસ્વીતાથી પીડાય છે અને આમ બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૨૧ ના આદેશનું ઉલ્લંઘન છે. સજા મોકૂફ રાખવાના અધિકારની ગેરહાજરીમાં, આરોપીને આપવામાં આવેલ અપીલનો અધિકાર નિરર્થક અપીલનો અધિકાર હોવાનું કહેવામાં આવ્યું હતું. જોકે, ઈશ્વરસિંહ એમ. રાજપૂત વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત, (૧૯૯૦) ૨ ગુજરાત લો રિપોર્ટર (૧૩૬૫) = ૧૯૯૧(૨) ક્રાઇમ્સ ૧૬૦] માં ગુજરાત હાઈકોર્ટે સદર અધિનિયમ હેઠળ દોષિતને પેરોલ આપવા સંબંધિત કેસનો સામનો કરતી વખતે કલમ ૩૨એ ને બંધારણીય રીતે માન્ય હોવાનું ઠેરવ્યું. તેમાં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું: "વધુમાં, નાર્કોટિક્સ એક્ટ હેઠળ દોષિત કેદીઓ અને ભારતીય દંડ સંહિતા સહિત અન્ય કોઈપણ કાયદા હેઠળ દોષિત કેદીઓ વચ્ચેનું વર્ગીકરણ વાજબી છે, તે ડ્રગ્સની હેરફેરમાં ડરામણી, તેજીવાળી અને (કલ્પના બહારની) અશુભ ગેરકાયદેસર

પ્રવૃત્તિને ડામવાના ચોક્કસ ઉદ્દેશ્ય સાથે છે. નાર્કોટિક્સ એક્ટ હેઠળ દોષિત કેદીઓ પોતે એક વર્ગ છે. તેમની પ્રવૃત્તિઓ સમગ્ર સમાજને અસર કરે છે અને કેટલાક કિસ્સાઓમાં, તે લોકો માટે મૃત્યુ સમાન હોઈ શકે છે, જેઓ વ્યસની બની જાય છે. તે અકલ્પનીય સરળતાથી સમૃદ્ધિ લાવતું હોવાથી તે ખૂબ જ આકર્ષક છે. આ બાબતના દૃષ્ટિકોણમાં, કેદીને તે સમયગાળા દરમિયાન આવી જ પ્રવૃત્તિમાં સામેલ થવાથી રોકવાની લાલચ ખૂબ જ વધારે હોય છે, જ્યારે તેને અસ્થાયી રૂપે મુક્ત કરવામાં આવે છે. મોટાભાગના કિસ્સાઓમાં, તેના માટે તે પ્રવૃત્તિ છોડવી મુશ્કેલ હશે કારણ કે કેદી માટે અશુભ ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિઓમાં કામ કરતી ગેંગની ચુંગાલમાંથી બહાર આવવું સરળ રહેશે નહીં. તેથી, એવું કહી શકાય નહીં કે કલમ ૩૨એ એ આધાર પર બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન કરે છે કે તે નાર્કોટિક એક્ટ હેઠળ દોષિત કેદી અને અન્ય કોઈપણ ગુનાઓ માટે દોષિત કેદી વચ્ચે ગેરવાજબી તફાવત ઊભો કરે છે."

કોઈપણ દૃષ્ટિકોણથી જોતાં, સદર કલમ જ્યાં સુધી તે અપીલ કોર્ટને સદર અધિનિયમ હેઠળ દોષિતને આપવામાં આવેલી સજાને મોકૂફ રાખવાની સત્તાથી સંપૂર્ણપણે વંચિત રાખે છે તે બંધારણીયતાની કસોટી પર ઊભી રહી શકતી નથી. આમ કલમ ૩૨એ જ્યાં સુધી તે સદર અધિનિયમ હેઠળ દોષિતને આપવામાં આવેલી સજાને મોકૂફ રાખવાના કોર્ટના અધિકારક્ષેત્રને રદબાતલ કરે છે તે ગેરબંધારણીય છે. તેથી, અમારો અભિપ્રાય છે કે રામ ચરણના કેસમાં

અલાહાબાદ હાઈકોર્ટે (સુપ્રા) કલમની બંધારણીય માન્યતાને લગતા કાયદાનું સાચું અર્થઘટન કર્યું છે અને ઈશ્વરસિંહ એમ. રાજપૂતના કેસમાં ગુજરાત હાઈકોર્ટના ચુકાદાને સારો કાયદો માની શકાય નહીં.

અમે એવું ઠેરવીએ છીએ કે કલમ ૩૨એ જ્યાં સુધી દેશની ફોજદારી અદાલતોની કામગીરીને અસર કરે છે તે હદે ગેરબંધારણીય છે, તેમ છતાં અમે સમગ્ર કલમને ગેરબંધારણીય જાહેર કરી રહ્યા નથી, કારણ કે અમારું એવું તારણ છે કે કલમ, જ્યાં સુધી તે સજાને મોકૂફ રાખવાના, માફ કરવાના અને ઘટાડવાના કારોબારીના અધિકારને છીનવી લે છે, તે માન્ય છે અને બંધારણની સત્તાની અંદર છે. કલમ ૩૨એ ને ગેરબંધારણીય જાહેર કરવાથી, જ્યાં સુધી તે દેશની અદાલતોની કામગીરીને અસર કરે છે, તે સમગ્ર કલમને અમાન્ય બનાવશે નહીં, કારણ કે વાદગ્રસ્ત કલમ દ્વારા લાદવામાં આવેલ નિયંત્રણ અલગ અને વિભાજીત કરી શકાય તેવું છે.

કલમ ૩૨એ ની અમાન્યતા, જ્યાં સુધી તે અદાલતોની સજા મોકૂફ કરવાની સત્તા છીનવી લે છે, તે તમામ કેસોમાં દોષિતોને અધિકાર તરીકે સજા મોકૂફી મેળવવા હકદાર બનાવશે નહીં, અથવા તે અદાલતોને કલમ ૩૭ હેઠળ નિર્ધારિત મર્યાદાઓમાં સજા મોકૂફ કરવાની તેમની જવાબદારીઓમાંથી મુક્ત કરશે નહીં.

સદર અધિનિયમની કલમ ૩૭ અદાલતની જામીન આપવાની સત્તા પર નિયંત્રણો મૂકે છે, અને સજા મોકૂફી પણ આ જ કડક નિયમોને આધીન રહેશે.

યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. રામ સમુજ અને અન્ય, [૧૯૯૯] ૯ એસસીસી ૪૨૯ માં આ કોર્ટે ઠેરવ્યું કે જામીન આપવા માટે કોર્ટનું અધિકારક્ષેત્ર સદર અધિનિયમની ઉપરોક્ત કલમ દ્વારા મર્યાદિત છે. એવા કિસ્સામાં જામીન આપી શકાય છે અને સજા મોકૂફ રાખી શકાય છે જ્યાં એવું માનવા માટે વાજબી આધારો છે કે આરોપી તે ગુના માટે દોષિત નથી જેના માટે તેને દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો છે અને જામીન પર હોય ત્યારે અને સજા મોકૂફ રાખવાના સમયગાળા દરમિયાન તે કોઈ ગુનો કરે તેવી શક્યતા નથી. કોર્ટે વધુમાં ઠેરવ્યું: "ઉપરોક્ત કલમ ૧૯૮૮ ના બિલ નંબર ૧૨૫ રજૂ કરવાના હેતુઓ અને કારણોના નિવેદનમાં દર્શાવેલ ઉદ્દેશ્યને સિદ્ધ કરવા માટે સામેલ કરવામાં આવી છે: "સજાના સ્તરને કારણે મોટાભાગના ગુનાઓ બિન-જામીનપાત્ર હોવા છતાં, તકનીકી આધારો પર, ડ્રગના ગુનેગારોને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવતા હતા. નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સીસ એક્ટ, ૧૯૮૫ ના અમલીકરણમાં આવતી કેટલીક મુશ્કેલીઓના પ્રકાશમાં કાયદાને વધુ મજબૂત કરવા માટે તેમાં સુધારો કરવાની જરૂરિયાત અનુભવાઈ છે". (ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે ઉપરોક્ત કાયદાકીય આદેશનું પાલન અને અનુસરણ જરૂરી છે. એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે હત્યાના કેસમાં, આરોપી એક કે બે વ્યક્તિઓની હત્યા કરે છે, જ્યારે નાર્કોટિક ડ્રગ્સનો વેપાર કરતી વ્યક્તિઓ મોટી સંખ્યામાં નિર્દોષ યુવા પીડિતો, જેઓ સંવેદનશીલ છે, તેમના મૃત્યુ માટે અથવા તેમને મોતનો ઘા આપવા માટે જવાબદાર છે; તે હાનિકારક અસરો અને સમાજ પર ઘાતક પ્રભાવનું કારણ બને છે; તેઓ સમાજ માટે જોખમરૂપ છે; જો તેમને અસ્થાયી રૂપે મુક્ત કરવામાં આવે તો પણ, પૂરી સંભાવના છે કે, તેઓ તેમની હેરાફેરી અને/અથવા માદક દ્રવ્યોનો છૂપો વેપાર કરવાની અશુભ પ્રવૃત્તિઓ ચાલુ રાખશે. કારણ મોટો દાવ અને સામેલ ગેરકાયદેસર નફો હોઈ શકે છે. આ કોર્ટે, એનડીપીએસ એક્ટ હેઠળ સજાને લગતા વિવાદનો સામનો કરતા, ડ્યુરાન્ડ દિલિયર વિ. ચીફ સેક્રેટરી, યુનિયન ટેરિટરી ઓફ ગોવા, [૧૯૯૦] એસસીસી ૯૫ માં આવી પ્રવૃત્તિઓની પ્રતિકૂળ અસર વિશે ટૂંકમાં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે: (એસસીસી પૃષ્ઠ ૧૦૪, પેરા ૨૪) "૨૪, ઊંડી ચિંતા સાથે, અમે દર્શાવી શકીએ કે અંડરવર્લ્ડની સંગઠિત પ્રવૃત્તિઓ અને આ દેશમાં નાર્કોટિક ડ્રગ્સ અને સાયકોટ્રોપિક પદાર્થોની છૂપી દાણચોરી અને આવી દવાઓ અને પદાર્થોની ગેરકાયદેસર હેરાફેરીને કારણે લોકોના મોટા વર્ગમાં, ખાસ કરીને બંને જાતિના કિશોરો અને વિદ્યાર્થીઓમાં ડ્રગ્સનું વ્યસન વધ્યું છે અને તાજેતરના વર્ષોમાં આ ખતરાએ ગંભીર અને ભયજનક સ્વરૂપ ધારણ કર્યું છે. તેથી, આ વધતા જતા અને તેજીવાળા વિનાશક ખતરાને અસરકારક રીતે નિયંત્રિત કરવા

અને નાબૂદ કરવા માટે, જે સમગ્ર સમાજ પર હાનિકારક અસરો અને ઘાતક પ્રભાવનું કારણ બને છે, સંસદે તેના ડહાપણથી, ફરજિયાત લઘુત્તમ કેદ અને દંડનો ઉલ્લેખ કરતા આ એક્ટ ૮૧ ઓફ ૧૯૮૫ ને રજૂ કરીને અસરકારક જોગવાઈઓ કરી છે."

૮. બજારમાં છલકાતી ખતરનાક દવાઓના જોખમને ડામવા માટે, સંસદે જોગવાઈ કરી છે કે એનડીપીએસ એક્ટ હેઠળના ગુનાઓ માટે આરોપી વ્યક્તિને ટ્રાયલ દરમિયાન જામીન પર મુક્ત ન કરવી જોઈએ સિવાય કે કલમ ૩૭ માં આપેલી ફરજિયાત શરતો, એટલે કે,

(૧) એવું માનવા માટે વાજબી આધારો છે કે આરોપી આવા ગુના માટે દોષિત નથી; અને

(૨) કે તે જામીન પર હોય ત્યારે કોઈ ગુનો કરે તેવી શક્યતા નથી.

સંતોષાય."

આ સંજોગોમાં રિટ પિટિશનો નીચે મુજબ નિર્ણય આપીને નિકાલ કરવામાં આવે છે કે (૧) કલમ ૩૨એ પેરોલ આપવાની સત્તાવાળાઓની સત્તાઓને કોઈપણ રીતે અસર કરતી નથી; (૨) તે ગેરબંધારણીય છે જ્યાં સુધી તે સદર અધિનિયમ હેઠળના દોષિતની સજા મોકૂફ રાખવાની કોર્ટની સત્તા છીનવી લે છે; (૩) તેમ છતાં, સદર અધિનિયમ હેઠળ આપવામાં આવેલી સજા માત્ર અપીલ કોર્ટ દ્વારા

મોકૂફ રાખી શકાશે અને ચુસ્તપણે આ ચુકાદામાં ચર્ચા કર્યા મુજબ સદર અધિનિયમની કલમ ૩૭ માં દર્શાવેલ શરતોને આધીન રહેશે.

રિટ પિટિશન નં. ૧૬૯/૯૯ માં અરજદાર પેરોલ માટે અરજી કરવા માટે સ્વતંત્ર રહેશે અને તેની અરજ સદર અધિનિયમની કલમ ૩૨એ ને અડચણરૂપ માન્યા વગર વૈધાનિક જોગવાઈઓ, જો કોઈ હોય, જેલ મેન્યુઅલ અથવા સરકારી સૂચનાઓ અનુસાર વિચારણા કરવામાં આવશે અને તેનો નિકાલ કરવામાં આવશે. તેવી જ રીતે રિટ પિટિશન નં. ૨૪૩/૯૯ માં અરજદાર સદર અધિનિયમ હેઠળ તેને આપવામાં આવેલી સજા મોકૂફ રાખવા માટે હાઈકોર્ટમાં જવા માટે સ્વતંત્ર છે. જ્યારે પણ આવી કોઈ અરજી દાખલ કરવામાં આવે, ત્યારે તેનો કાયદા અનુસાર અને સદર અધિનિયમની કલમ ૩૭ હેઠળ નિર્ધારિત મર્યાદાઓ અને આ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાને ધ્યાનમાં રાખીને નિકાલ કરવામાં આવશે.

એસ.વી.કે.

પિટિશનો અંશતઃ મંજૂર કરાઈ.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.